

defining the role of each in the economic and cultural space of Ukraine. P. Ivanov, it is now forgotten writer realist of 1920s, satirically exposes contemporary urban petty bourgeoisie.

Analysis of the thematic and stylistic discourse of urban motives of forgotten Ukrainian writers represent the richness, diversity and artistic value of Ukrainian Literature of „Executed Renaissance” – a short but crucial period of national literary process.

Key words: urban discourse, „Executed Renaissance”, the symbolism, the avant-garde, satire, realism.

Стаття надійшла до редакції 14.09.2013 р.

Прийнято до друку 27.09.13 р.

Рецензент – д. філол. н., проф. О. М. Ніколенко

УДК 82 – 6 : 82 – 95

Г. С. Мазоха

ЛИСТИ МИТЦІВ ХУДОЖНЬОГО СЛОВА ЯК ОБ'ЄКТ ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Важливою складовою частиною всієї літературної спадщини письменника є його епістолярій, найвагоміше першоджерело для рецепції художнього світу митця. Приватна кореспонденція представляє науковий інтерес не тільки як матеріал для вивчення біографії, але і як оригінальний чинник, в якому відображена вся багатогранність духовного життя письменника, індивідуальні особливості його мислення.

Однією з об'єктивних причин недостатнього вивчення листів, як таких і письменницьких зокрема, є, і на цьому наголошує переважна більшість дослідників, відсутність праць, присвячених теоретичним питанням епістолографії. На Другому Міжнародному конгресі українців було відзначено брак теорії листа в українському літературознавстві, хоч, за слушним зауваженням дослідниці з української діаспори Олександри Ю.Копач, „епістолографія – це тепер самостійна повновартісна ділянка літературознавства [1, с.134]”. Тому сьогодні винятково важливим видається завдання виробити основні теоретико-методологічні орієнтири цілісно-системного аналізу приватної письменницької кореспонденції, адже епістолярій цей, за словами Ю.Шереха, „замаскований внутрішній діалог автора з власною совістю [2, с.62]”, надзвичайно багато дає не лише для вірогідного уявлення про перипетії особистого життя митців слова, а й поглиблює наші знання про епоху, про поступ художньої думки, про взаємини між літературними та громадськими діячами.

Складність аналізу приватних кореспонденцій зумовлюється специфічним характером останніх: одночасно документальних і суб'єктивних, що нерідко призводило до розцінювання їх дослідниками як другорядного матеріалу. Це зумовлено тим, що для всієї маргінальної літератури властивий інший підхід до дійсності, інший критерій істинності. Безпосередній зміст листів, їх образні форми оповіді визначають особливе співвідношення суб'єктивного та об'єктивного, часткового і загального.

Через те листи, як неповторні творчі прояви, потребують пильної уваги, нових підходів, заслуговують на „окрему жанрову нішу [3, с.38]” у мистецькому доробку людства і не лише як матеріал для характеристики їх автора, а як самостійне художнє явище, як специфічний мистецький феномен.

У процесі вивчення епістолярного жанру за його багатовікову історію простежується декілька *магістральних ліній*: за традицією кореспонденцію письменника досліджували як біографічний документ, оскільки лист має здатність компенсувати різного роду документальні лакуни, руйнувати стереотипи, подавати об'єктивну інформацію про епістолярних комунікантів, оточення й добу. Біографічний підхід не виключав можливості критичного аналізу. У таких працях творча індивідуальність письменників зазнавала всебічного аналізу, у них розкривалась єдність особистого й громадського, художнього й публіцистичного, морального й етичного начал.

Почасти приватні кореспонденції письменників ставали предметом історико-літературного трактування .

В умовах розбудови незалежної держави пошвавились творчі пошуки вітчизняних науковців у мало досліджених, досі маргінальних напрямках літературознавства. Зокрема, сферою активних студій став епістолярний доробок українських письменників-класиків. Оприлюднено скрупульозно зібрані й упорядковані листи адресантів як материкової України, так і діаспори. З'явилась низка спеціальних праць, у яких подано фактичні відомості про публіковані кореспонденції, хто й коли їх віднайшов тощо. Місце епістолярію в системі літературних жанрів, його специфіка, функції, а також перспективи розвитку постійно стають предметом наукових дискусій. Із досліджень зазначеного жанру в теоретичному аспекті можна виділити праці Л. Вашків, О. Галича, В. Дудка, М. Коцюбинської, В. Кузьменка, Ж. Ляхової, М. Назарука, ґрунтовний аналіз письменницьких епістолярних зібрань та їх значення для вивчення особи митця домінує в дослідженнях В. Галич, І. Забіяки, Т. Заболотної, В. Качкана, Л. Курило, Л. Морозової, В. Ткачівського, О. Фідкевич. Однак, попри наявність чималої кількості досліджень різного плану, український письменницький епістолярій, зокрема другої половини ХХ ст., потребує незаклішованої історико-літературної рецепції, адже „кожне зернятко фактичної інформації в таких справах посуває вивчення нашої літератури наперед[4, с. 462]”.

Підкреслюючи непересічне значення та важливість попередніх розробок у теорії епістолярного жанру, не можна не відзначити, що до недавнього часу автори наукових студій при дослідженні листування як історико-літературного джерела не враховували деяких моментів. Так, скажімо, листи не виокремлювалися з-поміж різноманітних видів і груп документальних джерел, а почасти епістолярні тексти залишались просто занедбаними, оскільки під виглядом листів розглядалися і такі твори, які зовсім не належать до епістолярного жанру. Нерідко навіть досвідчені фахівці не могли встановити дату написання кореспонденції у зв'язку з труднощістю процесу атрибуції листів, їх датування та нерозробленістю самої методики подібних досліджень. Однак недатоване листування, як відомо, втрачає свою доказову силу. Водночас у переважній більшості праць недооцінювався характер епістолярного джерела певного етапу в історії суспільства, не враховувалась специфіка введення листування цього періоду в науковий обіг при порушенні конкретно історичного питання.

Нині в галузі теорії епістолографії відбулися певні позитивні зрушення. Маємо на увазі насамперед розробку оригінальної методики датування будь-якого листа на основі формульного аналізу та з урахуванням епістолярних формул у конкретних хронологічних межах [5, с.62].

До активу сучасної епістолографії слід віднести також і той незаперечний факт, що епістолярні твори вивчаються нині істориками та медієвістами виключно як один з основних видів письмових джерел, а не в сукупності з різними групами актових матеріалів, як це розглядалось у попередні десятиліття. Водночас листи стали об'єктом дослідження різноманітних наукових дисциплін та галузей: філософії (Л. Гусякова, П. Клакін, М. Коган), історії (В. Сметанін, Ю. Шаповал та ін.), епістології (В. Сметанін), лінгвістики (Т. Зоріна, В. Передрієнко, К. Ленець, М. Пилинський та ін.), психолінгвістики (Ю. Лотман, Т. Дрідзе), культурології (А. Крат, М. Коцюбинська та ін.) народознавства (М. Дмитренко, П. Ротач та ін.), педагогіки (Є. Пасічник, О. Губко та ін.), психології (Г. Костюк та ін.).

То ж, урахувавши всі попередні літературознавчі студії над приватною кореспонденцією, можна констатувати, що на сьогоднішній день ще не існує системних досліджень щодо еволюції епістолярію, які б ґрунтувалися на всебічному аналізі теоретичного та текстового матеріалу. А праці, що лише спорадично торкаються означеної проблеми, вимагають присутніх коректив. Щодо особливостей стилю епістолярію другої половини ХХ ст., то це питання майже не стало предметом окремого дискретного дослідження. Відтак означена проблема існує як стосовно індивідуальних стилів, так і загальної еволюції стилю, еволюційно-стильової типології. Така багатоаспектність взаємопов'язаних проблем потребує нових комплексних підходів до дослідження епістолярію, а отже визначає їх своєчасність і актуальність.

Проаналізувавши всі здійснені параметри дослідження епістолярію, автор статті доходить висновку, що на окремий розгляд заслуговує з'ясування жанрової природи епістоли. Свого часу А. Алексеев писав, що „в навчальних посібниках з риторики і поетики початку ХІХ ст. лист визначався як проміжний вид між діалогом і монологом, як „розмова з відсутнім”, яка замінює усне мовлення [6, 15]”. Тут дослідник цитує Н. Греча, який визначив жанрове поняття епістолярію, особливо відзначивши спільні ознаки листа і письмову фіксацію „розмови” [7, с.52], наведені дефініції, на наше переконання, найповніше розкривається специфіка епістолярного жанру, бо й справді, кореспонденція монологічна за формою: розповідь тут ведеться від першої особи. За змістом остання також близька до монологу: оскільки автор багато уваги приділяє собі. Але лист – не бесіда з самим собою про себе. На відміну від жанрів художньої літератури – листування є прямою розмовою про людину з людиною і розраховане на певну особистість – адресата. У цьому сенсі листування є, по суті, творчістю не тільки індивідуальною, а й колективною, оскільки автор кореспонденції завжди має на увазі особу адресата, своє ставлення до нього, його інтереси, погляди і т.п. Через те листи однієї й тієї ж людини до різних кореспондентів пишуться по-різному. На думку В. Стасова, „кожен лист є портрет [8, с. 12]”, а інший дослідник зазначає, що „загальна тональність приватного листування краще, ніж будь-який інший матеріал, дає нам можливість скласти про письменника, якого ми особисто не знаємо, певне і яскраве уявлення, відчутти саму сутність його особистості, зрозуміти його психологічний, внутрішній світ, увійти з ним у безпосереднє інтимне спілкування; у самому стилі листа, у манері викладу, у його тональності він увесь як на долоні: недаремно ще Бюффон сказав, що „за стилем можна пізнати людину [9, с.4]”.

У процесі дослідження епістолярію другої половини ХХ ст. спостерігається процес поглибленого самопізнання „я” їх авторі, його самовизначення у зв'язках з іншими людьми і часом. „Знати себе самого! Найважливіше – це таємниця життя людини, власне її зрозуміти найважче. Ніколи не можеш бути упевнений навіть у собі самому”, – зазначав Р. Мартен дю Гар Ж.Ферне [10, с.228]. Підкреслено суб'єктивний характер оцінки, те значення, яке надається автором думкам і почуттям, що змусили його взятися за перо, свідчать про певні психологічні зміни у свідомості, передусім художній. Із цього приводу М. Арлан зауважував, що „настав час нової щирості, коли з беспорядністю своїх п'яти почуттів людина без зайвих слів звернулася до своєї власної драми... [11, с.53]”.

Водночас, на нашу думку, за листами, при уважному їх прочитанні, можна також скласти характеристику і про тих, кому вони адресовані. І не лише за тими відомостями, які вміщені в кореспонденції, але й по тому, як ставиться сам автор листа до адресата.

Свого часу Ю. Шерех у статті „Кулішеві листи і Куліш у листах” зазначав, що одна з головних відмінностей листа полягає в тому, що він адресований до конкретної і знаної особи. Хоч і художній твір, на його думку, – це також фіктивний монолог і спрямований, хоч як би це не було завуальовано, на когось іншого. Але цей інший – анонімний, невідомий, випадковий і – здебільшого – колективний, тому ці літературні твори відбивають, поза особою автора, особу уявного читача, читача, баченого автором, але через своєрідне заломлення, – по-друге, ще раз – самого автора. Лист, крім образу автора, несе в собі образ конкретної особи, хай теж, як її бачить автор. У цьому сенсі лист нагадує в малярстві портрет, а кожний портрет приносить образ спортретизованої людини і маляра. На думку вченого, можна б було класифікувати листи різних авторів відповідно до величини присутності в них образу адресата [12, с.63].

В епістолярній літературі завжди присутня подвійна перспектива і подвійна спрямованість розповіді й сприйняття. Але, якщо щоденники та записні книжки можуть спочатку і не призначатися для широкого загалу, хоч і в цьому випадку обов’язково спостерігається внутрішнє роздвоєння особистості митця на того, хто творить, і того, хто сприймає, діалог із самим собою, у листах орієнтація на адресата постійна. Присутність отримувача перетворює лист як форму монологу в діалог. Автор розповідає про себе, про свої почуття і думки, події свого життя, але другому і для другого. Через те в приватних кореспонденціях, як в мемуарах та автобіографічних творах, відбувається створення образу автора і реальних осіб, про яких він пише.

Варто відзначити, що в листі одна людина звертається до іншої не безпідставно. Причиною для написання кореспонденції завжди слугують якісь вчинки, висловлювання, думки того, до кого звертається автор. І сам адресант, безпосередньо, особисто зацікавлений у тому, щоб підтримати або відкинути дії, погляди, прагнення адресата. Через те лист, його тематична основа набувають своєрідних рис. Добираються й розглядаються власне лише ті факти, події чи явища, які зацікавлять адресата, які ніби „оточують” його та викликають ті чи інші його думки, прагнення, спонукають до певних вчинків. Отже, основа листа найтісніше пов’язується з його суб’єктами – автором і адресатом.

Аналізуючи образ читача у художньому творі, Х. Ортега-і-Гасет зазначає, „що справжнє мовлення не лише говорить про щось, а, що хтось звертається з ним до когось. У будь-якому процесі мовлення беруть участь суб’єкт мовлення та його адресат. Мова за самою своєю суттю діалогічна, й усі інші форми мовлення лише пригнічують її ефективність. Тому я й вважаю, що на увагу заслуговує лише та книга, яка дає нам відчуття того, що її автор здатний конкретно уявити свого читача, а його читач відчуває міцну руку автора [13, с.107]”. Це можна певною мірою віднести й до приватної кореспонденції, адже остання несе в собі, окрім образу автора, суб’єктивний образ конкретної особи,

але через своєрідне авторське заломлення, крізь призму авторської ментальності й рефлексій. Власне у цьому сенсі й стає можливою розмова про „вписаність у текст „образу адресата”, який може бути подібно до образу автора „вчитаний” із тексту і який виступає ніби „маска”, роль, що пропонується емпіричному читачеві.

Важливою проблемою видається нам і дослідження епістолярію за „чистотою жанрової структури”. Аналіз природи письменницької кореспонденції передбачає з’ясування поняттєвої парадигми: криза – традиція – новаторство. Адже становлення нової естетичної якості відбувається у точці зіткнення модусів традиції і новаторства. Особливо „діалектичний процес переосмислення” (Г. Грабович) динамізується у кризових ситуаціях.

У художньому літературному процесі ХХ ст. окреслились тенденції, які призвели до розмивання меж жанрів, виникнення їх нових утворень, що не вкладаються в канонічні рамки визначень. Цей процес літературознавці охарактеризовують як „гібридизація жанрів” або „розгерметизація канонічних жанрів”. „Характерна риса часу – змішування жанрів, а не колишня їх аристократична чистокровність”, – переконаний Е. Межелайтіс [14, с.183]. Вивчаючи приватну кореспонденцію зазначеного періоду, маємо можливість констатувати, що і тут відбулися певні зміни. Адже епістолярний жанр, як і всі інші, змінний, рухливий, тому, йдучи за духом часу, „старі, відносно стійкі жанрові форми наповнюються новим змістом, і, таким чином, відбувається їх постійна модифікація [15, с.107]”. Типологія жанрів була витримана хіба що в період класицизму, коли існували жорсткі вимоги щодо чистоти й канонічності всіх літературних форм. Жанрові особливості зазначеного періоду визначаються також багатьма взаємопов’язаними факторами, адже в приватному листі, як елементні національної культури й документі індивідуальності, інтегруються й засвоюються різні чинники буття й духовності. Оскільки ж діяльність українських письменників другої половини ХХ ст. припадає на умови жакливого дискримінації та постійної заборони, „приватний лист часом ставав єдиною можливістю, формою, засобом вияву не лише комунікативної, але й естетичної потреби [16, с.86]”.

Отже, еволюціонуючи, приватне листування, з одного боку, засвоювало нові „мови” спілкування, з іншого – розробляло свою багатозначність. Епістоли набувають нових, не властивих для них якостей: багатофункціональні листи, тип калейдоскопічної епістоли, що вбирає в себе риси інших жанрів, гармонійно об’єднуючи їх в епістолярну розповідь. Водночас функціонували листи, для яких характерною рисою була єдина сюжетно-жанрова побудова.

Новим кроком у дослідженні письменницького епістолярію було б вивчення їх на проблемно-тематичному рівні. Тематиці відводилося важливе місце ще в античних теоріях епістолярного стилю, зокрема

Деметрій вважав останню визначальною ознакою листа поряд з традиційною рамкою початку і кінця епістоли.

Лист, як і інші жанри, відбиває еволюцію культури в тому сенсі, як у ньому відбувається відбір і формування певних тем і змісту в цілому. Як відзначає І.Паперно, „...принцип відбору інформації, яка фіксується в листі... зумовлюється не тільки безпосередньою орієнтацією на адресата... – способи самовираження, події або деталі, варті фіксації, були явищем, яке змінилося разом з орієнтацією культури. Усвідомлене як культурний факт в одну добу, в іншу просто не помічається і відкидається як несуттєве... При цьому спостерігається і зворотний процес: з одного боку, принципи самовираження формують склад листа, а з другого, зафіксоване входить у свідомість епохи і стає культурним фактом [17, с. 107]”. З’ясування тематичних особливостей епістоли дасть змогу спостерігати процеси, що мали місце в культурі й літературі того періоду, коли остання створювалася. Водночас це також дасть можливість визначити й жанрову своєрідність епістолярію письменника.

У питанні співвідношення і взаємозв’язку між темою і жанром ми дотримуємося теорії М.Бахтіна, за якою тема усвідомлюється як жанрова „точка зору” на світ. За визначенням дослідника, „жанр є оригінальною єдністю теми і виступу на тему [18, с. 252]”. І оскільки „тема твору є темою цілого висловлювання як певного соціально-історичного акту [18, с. 252]”, то й лист, є безпосередньо таким висловлюванням і формуватиметься як особлива жанрова форма, насамперед у відповідності до певної тематики. Усе це й визначає місце тематики в формуванні та функціонуванні жанру епістоли.

Досліджуючи приватні кореспонденції митців слова другої половини ХХ ст., ми дійшли висновку, що зміни, які мали місце в жанровій структурі листа, відбилися і на його стильовій палітрі. Через те новим підходом до вивчення епістолярію стало б дослідження проблеми стилю в листах українських письменників другої половини ХХ ст.

Напевне, має сенс говорити про те, що серед інших стилів у листі переважає розмовний. Уже старі „риторики” відзначали, що епістола багата на розмовні інтонації. Однак слід сказати, що стиль листа і розмовна мова – не одне і те ж. Лист характеризується такими „параметрами” розмовної мови, як невимушеність, ситуативність, спонтанність у спілкуванні. Перелічені властивості розмовної мови, безперечно, набувають у кореспонденції. Кореспонденти часто розуміють один одного з півслова, якщо їм відома тема листування. Однак, якщо епістола є тільки початком листування, то в ній відсутня будь-яка ситуативність. Невимушеність також можлива не в будь-якому листі, а лише в товариському, дружньому, інтимному.

Слід зазначити також, що ті „параметри”, які є визначальними для розмовної мови і відрізняють її від інших мовних стилів, для листа виявляються також важливими, але аж ніяк не вичерпними ознаками

його стильової приналежності. Водночас розмовна мова за своєю природою спонтанна, а лист – навпаки – найчастіше обдумується; навіть у тому випадку, коли автор пише своє послання на „одному подиху”, не замислюючись над фразою, сам процес написання здійснюється повільніше, ніж процес мовлення.

С. Антоненко слушно вважає доцільним виділення в окремий жанр листів письменників, оскільки в них яскраво відображається особа автора, спостерігаються прояви ідіостилію письменника, у листах обов’язково позначаються професійні мистецькі особливості, варіації в структуруванні тексту і використанні мовних засобів. Через те приватне неофіційне листування письменника наближається до розмовного, публіцистичного і художнього стилів, приватне офіційне – до ділового [19, с. 19]. Дослідник письменницького епістолярію 20–50 рр. ХХ ст. В.Кузьменко вважає, що „окремі кореспонденції є невід’ємними складовими частинами різних функціональних стилів, а, в свою чергу, тканина кожного листа зіткана з кількох стилів мови. Отже, з терміном „епістолярний стиль” можна погодитись лише за умови, якщо комплекс різних стилів прийняти за одне ціле [7, с. 34]”. Через те, на думку дослідника, епістола полістильова.

Із цим твердженням можна погодитись, оскільки в нашому випадку йдеться про листи митців художнього слова, які, всупереч обмеженням і регламентації, часто-густо ламали епістолярні традиційні штампи й надавали кореспонденціям, як і художнім творам, самостійної повнозначності. Адже і в своєму приватному листуванні письменники залишалися передовсім майстрами слова, а кореспонденція – зразком їхнього художнього саморозкриття.

На основі аналізу приватних письменницьких кореспонденцій другої половини ХХ ст. ми дійшли таких висновків:

- у галузі епістолографії спостерігаються певні позитивні зрушення, що проявилось насамперед у вивченні листів як основного виду письмових джерел, а не в сукупності з різними групами актових матеріалів;
- листи стали об’єктом вивчення різноманітних наукових дисциплін та галузей;
- розроблена оригінальна методика датування будь-якої кореспонденції на основі формульного аналізу та з урахуванням епістолярних формул у конкретних хронологічних межах.

Однак, враховуючи всі попередні літературознавчі студії над епістолярієм, ми вважаємо за можливе вичленити такі основні підходи до вивчення листа:

- за адресатно-рецептивною спрямованістю;
- за „чистотою” жанрової структури;
- за проблемно-тематичним спрямуванням;
- за стильовим принципом.

Це дасть змогу поєднати аналіз особливостей епістоли з урахуванням факторів, а відтак – адекватно класифікувати жанрові модифікації за цілим комплексом найістотніших рис кореспонденції як серединної ланки духовно-культурної комунікації.

Список використаної літератури

- 1. Копач О.** З епістолярної спадщини Григорія Сковороди : зб. наук. праць Канадського НТШ / О.Копач. – Торонто. Онтаріо: Гомін України, 1993. – С. 212–217.
- 2. Шерех Ю.** Третя сторожа: Література, мистецтво, ідеологія /Ю.Шерех. – К.: Дніпро, 1993. – 347 с.
- 3. Коцюбинська М.** „Зафіксоване й нетлінне”. Роздуми про епістолярну творчість /М.Коцюбинська. – К.: Дух і літера, 2001. – 299 с.
- 4. Франко І.** Зібрання творів: У 50 т. / І.Франко. – К.: Наук. думка, 1986. – Т. 49. – 456 с.
- 5. Кузьменко В.І.** Письменницький епістолярій в українському літературному процесі 20-50-х років ХХ ст. / В.І.Кузьменко. – К., 1998. – 305 с.
- 6. Алексеев М.П.** Письма И.С.Тургенева // Тургенев И.С. Полн.собр.соч. и писем: В 28 т. Письма. – 13 т. / М.П.Алексеев. – М.-Л.: Акад. наук СССР, 1961. – Т.1. – С. 3–27.
- 7. Греч Н.И.** Учебная книга русской словесности / Н.И.Греч. – СПб., 1844. – Ч.І. – 218 с.
- 8. Стасов В.В.** Письма / В.В.Стасов. – М.-Л., 1930. – 49 с.
- 9. Бюффонь.** Всеобщая и частная естественная история. Перев. съ Франц. – Ч.1 (1789); II (1790); III (1806); IV (1797);V(1797); VI (1801). – СПб. – 348 с.
- 10. Sicard Cl.** Le journal de R.Martin du Gard, 1940. – 312 s.
- 11. Leonard A.** La crise du concept di literature en France su XX siecle. P: Corti, 1975, 532 p.
- 12. Шерех Ю.** Кулішеві листи і Куліш у листах // Вибрані листи Пантелеймона Куліша українською мовою писані / Ю.Шерех. – Нью-Йорк–Торонто, 1984. – С. 48-96.
- 13. Ортега – и – Гассет** Эстетика. Философия культуры / Вступ. ст. Г.М.Фридмана. – М.: Искусство, 1991. – 588 с.
- 14. Межелайтис Э.** Ночные бабочки: Монолог / Э.Межелайтис. – М.: Сов. писатель, 1969. – 400 с.
- 15. Крижанівський С.** Так що ж таке жанр – рід, вид чи різновид? // Зб.: Проблеми, жанри, майстерність. Літературно-критичні статті / С.Крижанівський. – К. : Рад. письмен.,1976. – Вип. 1. – С. 29-42.
- 16. Ляхова Ж.** Теоретичні питання дослідження епістолярію українського письменства // Третій Міжнародній конгрес українців / Ж.Ляхова. – Харків, 1996. – Том: Літературознавство. – С.85-91.
- 17. Паперно И. А.** Об изучении поэтики письма / И.А.Паперно // Ученые записки Тартус. ун-та. – 1977. – Вып. 420. – С.105-111.
- 18. Бахтин М. М.** Проблема речевых жанров // Бахтин М.М. Эстетика словесного творчества / М. М. Бахтин. – М.: Искусство, 1986. – С.237–280.
- 19. Антоненко С. В.** Структура писем А.С.Пушкина (лингвостилистика текста) / С.В.Антоненко. – К.: Знание Украины, 2000. – 154 с.

Мазоха Г. С. Листи митців художнього слова як об'єкт літературознавчих досліджень

У статті вперше комплексно досліджуються листи вітчизняних майстрів художнього слова. Вивчено й синтезовано наукові підходи до аналізу епістолярного жанру, проаналізовано тенденції та закономірності еволюції останнього. Особливу увагу зосереджено на дослідженні листування як цілісного тексту, його поетики в аспекті діалогічного зіткнення з різними культурними кодами і системами.

Приватна кореспонденція представляє науковий інтерес не тільки як матеріал для вивчення біографії, але і як оригінальний чинник, в якому відображена вся багатогранність духовного життя письменника, індивідуальні особливості його мислення.

Складність аналізу приватних кореспонденцій зумовлюється специфічним характером останніх: одночасно документальних і суб'єктивних, що нерідко призводило до розцінювання їх дослідниками як другорядного матеріалу. Це зумовлено тим, що для всієї маргінальної літератури властивий інший підхід до дійсності, інший критерій істинності. Безпосередній зміст листів, їх образні форми оповіді визначають особливе співвідношення суб'єктивного та об'єктивного, часткового і загального.

Ключові слова: епістолярій, приватна кореспонденція, лист, літературний процес.

Мазоха Г. С. Письма мастеров художественного слова как объект литературоведческих исследований

В статье впервые комплексно исследуются письма отечественных мастеров художественного слова. Изучено и синтезировано научные подходы к анализу эпистолярного жанра, проанализировано тенденции и закономерности эволюции последнего. Особенное внимание сосредоточено на исследовании переписки как целостного текста, его поэтики в аспекте диалогического столкновения с различными культурными кодами и системами.

Частная корреспонденция представляет научный интерес не только как материал для изучения биографии, но и как оригинальный фактор, в котором отражена вся многогранность духовной жизни писателя, индивидуальные особенности его мышления.

Сложность анализа частных корреспонденций обусловлена специфическим характером последних: одновременно документальных и субъективных, что нередко приводило к расцениванию их исследователями как второстепенного материала. Это обусловлено тем, что для всей маргинальной литературы присущ иной подход к действительности, другой критерий истинности. Непосредственное содержание писем, их образные формы повествования определяют особое соотношение субъективного и объективного, частичного и общего.

Ключевые слова: эпистолярій, частная переписка, письмо, литературный процесс.

Mazokha G. S. Letters Masters of Artistic Expression as an Object of Literary Studies

The article firstly deals with complex researching of domestic word artists' letters. The scientific approaches to epistolary genre analysis were systematized. Tendencies and peculiarities of the development of epistolary genre were analyzed. Special attention pays to letters' researching as a whole text and to its poetics in the aspect of dialogical impact with different cultural codes and systems.

Personal correspondence is of scientific interest not only as material for the study of biography, but as a genuine factor, which reflects the diversity of the whole spiritual life of the writer, the individual characteristics of his thinking .

Complexity analysis of private correspondence is due to the specific nature of the latter: both documentary and subjective, which often led to their rastsenivanie researchers as a secondary material. This is because the entire marginal literature inherent different approach actually another criterion of validity . Immediate content of letters, their imaginative narrative forms define the special relationship of the subjective and the objective, partial and total.

Key words: epistolary, private correspondence, letter, literary process.

Стаття надійшла до редакції 14.08.2013 р.

Прийнято до друку 27.09.13 р.

Рецензент – д. філол. н., проф. Фоменко В. Г.

УДК 82.091

Т. М. Марченко

**УКРАИНСКИЕ ЛИТЕРАТУРНЫЕ ЭТНООБРАЗЫ
КАК ОБЪЕКТ СОВРЕМЕННЫХ ТЕКСТОЛОГИЧЕСКИХ
ИССЛЕДОВАНИЙ**

В современных текстологических исследованиях всё чаще используются научные позитивы междисциплинарных подходов к осмыслению сложных и многогранных эстетических явлений, изучение которых актуализировалось в силу ряда причин, в том числе экстралитературоведческих. Так, реалии постсоветского периода, процессы интеграции и глобализации современного мира, обострили внимание учёных к широкому спектру имагологических проблем, посвящённых изучению взаимных ментальных представлений народов „о себе и о соседях”, репрезентации „образа страны”, и „образа народа” в культурном сознании и литературном дискурсе другого народа. Вслед за классическими исследованиями Д. А. Пажо, Г. Дизеринка, Г. Гачева, к